ДМИТРО ЧУБ

ВОВЧЕНЯ

ЗБІРОЧКА ДЛЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

ВОВЧЕНЯ

Смеркалось, коли до хати увійшов батько і, щось тримаючи в полі чумарки, сказав до сина:

— Васильку! А якого я тобі звіра приніс! — І випустив на долівку сіреньке щеня. Але, побачивши, що по обличчю хлопця пробігла тінь розчарування, батько додав:

— Та це ж вовченя, а ти думаєш...

— Вовченя? — перепитав хлопчик. А звірятко тим часом, піді бравши під себе пухнастий хвостик, метнулось під ліжко. І Василько, сівши коло ліжка, стежив за кожним рухом сірого вовченяти.

Слово "вовк" для Василя звучало гордо.

Скільки він чув страшних оповідань і казок про вовків. А тепер у нього в самого є вовк.

Дідусь йому часто розповідав про вовків, ще за ті часи, коли їх було багато. І про те, як за ним гналися два вовки, коли він їхав уночі повз ліс додому, і про те, як вовки колись узимку зібралися по високих заметах снігу, прорвали у хліві стріху і, залізши, по розривали багато овець.

Також розповідав, як він на засідках у лісі убив сусідського собаку, прийнявши за вовка.

"Ні, я з нього зроблю ручного вовка", — думав Василько. І, справді, вовченя швидко звикало, особливо до Василька, який завжди його доглядав і годував.

За кілька день хлопець влаштував вовченя у хліві. Він узяв діжку, намостив соломи й переніс його туди, назвавши його Сірком. Скоро про Сірка знало ціле село. Багато дітвори приходило подивитись на вовченя, хоч оком глянути. Василько так звик до нього, що, прокинувшись уранці чи прийшовши із школи, від разу біг до Сірка, який, здавалось, теж чекав його з не меншою радістю, ставав на задні лапи, намагався вилізти з діжки. І Василько виймав його, виносив з хліва, бігав по двору, дратував його, перекидався, качався разом з ним по траві. Дворові собаки Плахта та Рябко теж не ворогували з вовченям і ставилися до нього, мов до щеняти.

Пізніше Василько прив’язував Сірка на ланцюжок до паркану, щоб де не забіг або щоб хто його не вкрав. Люди, що йшли повз двір, часто зупинялись, щоб подивитись на вовчика, кинути йому шматок хліба чи м’яса.

І хлопцеві приємно було, що деякі жінки з острахом поглядали на вовка, з яким він, Василько, був у такій дружбі.

За півроку Сірко уже зробився великим і міцним. Коли до нього приходив Василько, він намагався зчепитись і лизнути хлопцеві губи, обнюхати кишені, чи не приніс чого їсти, але хвостом майже не махав, як це роблять собаки.

Іноді, побачивши в садку чужого пса, Василько відпускав його й разом зі своїми собаками пускався навздогін. І горе було чужому собаці: якщо він не встиг втекти геть, живим його вже не випускали. Особливо

жорстоко розправлявся Сірко. Проте Василько став помічати, що собаки починали ніби боятись вовка, триматись осторонь. А трохи згодом Сірко уже часто ошкіряв зуби на свиней і собак. Тому доля вовка незабаром принесла Василькові чимало смутку.

Вирісши у дорослого вовка, він, мабуть, відчув самотність, тягу до свого вовчого життя.

І часто серед ночі, коли на селі панувала тиша, раптом розносилось тужливе затяжне вовче виття. Тоді навколишні собаки починали гавкотняну, зчиняючи ґвалт, і не замовкали до ранку, чуючи близьку присутність свого ворога.

— Треба буде вовка вбити, — сказав якось увечері батько, — а то ще якогось лиха накоїть.

Сусіди теж підказували таку думку. Але одного ранку Василько стривожений убіг у хату і крикнув:

— Тату, вовка нема, втік!

Справді, мов передбачаючи небезпеку, він уночі одірвався і втік із шматком ланцюга.

З тиждень хлопець тяжко сумував і скучав за вовком, але потім весняна робота потроху розвіяла цей смуток. Василько уже сам був парубійком, і на нього чимдалі більше лягало роботи.

Влітку їхні вівці паслися в загальній отарі за п’ятнадцять кілометрів від села в горах, і йому доводилося їздити туди по молоко, сир або разом із іншими хлопцями пасти овець чи скотину.

На ніч вони загонили овець у загін, а самі ночували в курені. Коло пастухів було кілька собак, що допомагали пасти, а також стерегти

вночі, щоб не напали часом вовки, що траплялись поблизу в гірських лісах. Василь не раз чув зловісне виття вовків, що тривожило отару й пастухів, розносячись луною по лісу.

Час швидко минав. Було під осінь, коли Василько, їдучи верхи, повертався з пасовиська додому. Потроху смеркалося. Він пере їхав місток і, прив’язавши коня, збіг до потічка напитись води. Та не встиг набрати її у пригірщ, як кінь раптом захропів і затанцював на місці.

Хлопець кинувся назад, але кінь, перервавши уздечку, щосили подався по дорозі в бік села.

Василько почав був кликати коня, але вмить оторопів: до нього з-за кущів вибіг вовк. На мить зупинившись, він знову став наближатись до хлопця. Затремтівши з переляку, Василько вихопив з-за халяви свій ніж і вирішив боронитися. Але в ту ж мить помітив на шиї вовка нашийник і шматок ланцюга.

— Сірко! — крикнув, зрадівши, Василь.

Вовк, видно, перший пізнав Василька і сміливіше підбіг до хлопця. Тернувшись по-давньому об його ноги, він почав обнюхувати кишені.

"Певно, голодний", — подумав Василько і дав йому шматок коржа.

За кілька хвилин хлопець виходив з лісу, а поруч нього біг Сірко. Василько гладив його по спині, а він тулився до ніг, за бігаючи то з одного боку, то з другого, ніби хотів затримати свого приятеля.

Але коли в долині блиснули вогники села, а потім почулося й гавкання собак, вовк зупинився, заворушив вухами й далі не пішов. Тоді хлопець взяв за шматок ланцюга і попробував повести його. Проте після кількох кроків вовк знову зупинився. Та Василько й сам знав, що дома для Сірка спокою не буде, сам батько буде проти й може забити Сірка,

тому й сам уже не хотів вести його далі. В цей час Василькові зробилось невимовно боляче й шкода Сірка. У хлопцеві ворухнулась давня приязнь до тварини, яку він так любив, вирощував, годував, бавився. Але життя по клало між ними глибоку прірву.

Надворі тим часом уже майже зовсім смеркло, треба було поспішати, щоб дома не турбувалися про нього. Постоявши ще трохи на місці, Василько нахилився, обійняв Сірка за шию, при тулився щокою до теплої морди вовка і трохи не заплакав.

Потім хотів уже йти, але вернувся знову, відчепив нашийника з обривком ланцюга, ще раз обійняв слухняну тварину й пішов геть, раз у раз оглядаючись.

Зникаючи позаду в темряві, вовк стояв на місці, дивлячись Василькові вслід. І коли вже хлопець досить далеко відійшов, позаду почулось сумне затяжне виття, в якому чути було важкий смуток і самотність.

А люди після того часто згадували про вовка й казали, що то, мабуть, не справжній вовк, а наполовину собака, що так звик до Василька.

ЗАЙЧИК

Вибіг зайчик із лісочка

Пошукати десь куточка,

Щоб лягти, хоч на хвилину,

Задрімати та спочинуть,

Бо в ліску лисичка бродить,

Як впійма — не пустить зроду.

То страшний для нього звір,

Обшукує цілий бір.

Де замет, ярок, нора –

Скрізь вона оббіга враз.

Тим то зайчик не сидить –

Геть тікає' від біди,

Де долини, де бугри –

Швидше в поле —

Стриб, стриб стриб.

В ТЕМРЯВІ

Це трапилося влітку, коли трупа школярів —футблістів приїхала на змагання до іншого міста. Розташувавшися у клюбі, учні разом із своїм керівником фізкультури вирішили піти на вечір спорту. Тільки невеличкий Федь почував себе після дороги стомленим і збирався відразу лягти спати.

— Ти ж боятимешся вночі без мами, виходячи, насмішкувато кинув Гриць, що завжди дратував, насміхався над Федем, як над найменшим.

— Нічого, спробую, — обізався Федь — не всі ж такі сміливі, як ти, що на печі без палиці сплять .....

А коли надворі смеркло, хлопчина вже лаштувався спати. Ніхто, звичайно, в ті часи ні ліжок, ні подушок тут не готував. У похмурому забрудненому клюбі висіло на стінах тільки кілька набридлих плякатів та в кутку стояла розладнане піяніно. Назіть світла на той час у клюбі чомусь не було.

Зсунувши докупи дві лави, Федь поклав під голову свій піджачок, а під нього — вузлик з харчами і ліг спати. Але відразу заснути все ж він не міг. У вікна зазирали зорі, і хатню темряву трохи розріджував повний місяць, що теж поглядав крізь гілля осокорів, які росли перед будинком.

Хлопець ще думав про завтрішнє змагання, де він грав беком, про набридливого Гриця, який сьогодні на дорозі просто з чужого воза украз кавуна так, що дядько не бачив.

— Такому шибеникові скрізь щастить . . подумав Федь, коли вже сен почав затуманювати думки.

Скільки Федь проспав, він не міг с^"-але прокинувся від якогось ніби пои^ від якого саме — він не міг второпати. У вікно так само поглядав місяць, але сутінки в клюбї мов ще більше погустішали. Та, подумавши, що це йсму тяк здалося, Федь уже хотів зно-"зу задрімати,_ як раптом почув, що легенько рипнули двері. Хлопцеві стало моторошно: чуже місто . . . ніч . . . сам у кімнаті . . . Лежачи горілиць, Федь не зводив очей із дверей, що були від нього за кілька метрів і вели в коридор чи сіни.

— А може це знову так вчулося, що рипнули, — думав він. Але в ту ж мить, двері знову рипнули і ніби у відтулину із-за дверей висунулась якась тінь. Але сутінки були такі, що тяжко було щось більше добачити. Холодок настир-іливішг пробіг по грудях, а сну — ніби й не було.

В цзй час, бажаючи повернутись чи підвестись, Федь ворухнув ногами і закам'янів: його ноги були прив'язані до лав. Розв'язавши мотузок тремтячими руками, хлспець не знав, що робити далі.

— Може то злодії хотіли в нього гаманець витягти? — міркував він, сидячи на лавах з товстим, мов налигач, оривком у руках. Федь не відривав очей від дверей, за якими, здавалось, ховалась приина його неспокою і хвилювань.

Серце йому стукало, як після шидкого бігу, але вийти і подизитися — було трохи страшнувато. Але коли за хвильку знову почув скрип і шматок якоїсь тіні з-за дверей, його нерви не витримали — він схопився і, тримаючи удвоє складений товстий сриок, кинувся до зловісних дверей. Але, що за диво: розчинив двері, але в сутінках коридорчика чи сіней нікого не було! Холодна комашня знову сипнула по його тілу. І головне, що ніякого шереху не почув, а зовнішні двері — зачинені.

А може тут? _ подумав докраю стривожений п'ятнадцятирічний хлопець і потяг до себе праву половину дверей, що закривала правий кут коридорчика.

•Справді,мов прилипнувши до кутка,стояла темна людська постать. Одна мить, і Федь замахнувшися, почав з усієї сили раз по раз бити просто по голові, не думаючи про наслідки.

— Ой, Федю, це я! — закричав раптом викритий Гриць. Федь, певно, бив би далі, але в ту мить почувся на вулиці веселий гомін, розчинилися зовнішні двері, і цю сцену побачив гурт спор-товців.

Гриць не сподівався від Федя такого повороту й сміливостиі не зважився навіть піти у протинаступ, а тільки просився та затуляв лице, а Федь усе додавав: _ Ось тобі! Ось тобі!

А коли хлопці їх розвели і почали розпитувати, що сталося, то виявилося, що Гриць прийшов трохи раніше і вирішив поглузувати і налякати Федя. Прив'язавши ноги і розсунувши в головах лави, він хотів, щоб той упав між лави, а ноги б були вгорі, прив'язані до лави.

Грицеві було соромно до сліз від цієї поразки, а Федь був мовчазний, але в душі радів, що хоч раз порахувався із набридливим задавакою. Всі довго ще сміялися, а Федь лежачи знову горілиць на своїй лаві і, щоб добити сво-го противника ще й словами, сказав:

— Бач, який герой, надумав сплячого лякати!

Розумний того б не зробив, а то в нього голова, як казан, а розуму — з ложку.

Школярі ще більше зайшлись реготом, а Гриць мовчав, боячись за те, що завтра буде видно у нього на лобі й на обличчі смуги від оривка.

Після того випадку всі школярі, а особливо дівчата, часто кепкували з Гриця, говорячи:

— Грицю! Ти ж гляди мене не злякай!

РАНОК

Дзвенить піснями ранок, Купається в росі, А сонце із-за хмари Дивується красі.

Співає пташка знову, Зустрівши сяйво дня, А промінь з трав шовкових Вже роси проганя.

На полі знявся вітер, В траві зашепотів І швидко геть за обрій В простори полетів.

НА ПОЛЮВАННІ

Гриця ми знали ще змалку. Він і тоді чи в хаті, чи в садочку завжди бавився своєю різноманітною зброєю. А увечорі, коли лагодилися лягати спати, все те верталося на своє місце.

Дерев'яна рушниця ставала в куточок, а шаблі, списи та луки розвішувались на стіні, коло його ліжка.

Мати часто посміхалась, дивлячись на скупчення тієї зброї, а іноді й гнівалась, що у хату наносить різного паліччя, але Гриць, насупившись, серйозно відповідав:

— І що то, мамо, за козак, що зброї не має?

А потім, мов жартуючи, додавав: — Що ви думаєте, як нападуть вороги, то вашими горшками та мисками будемо одбиватись, чи що?

І мати, усміхнувшись, заспокоювалась.

А Гриць не раз просив татуся купити йому справжню рушницю.

Але то було давніше, а тепер він уже переходив до п'ятої кляси.

Тепер Гриць не раз ходив із старшим братом на полювання то на диких качок, то на зайців.

Часто стріляв у ціль, а також убив кількох галок.

Але сьогодні, коли він прийшов із школи і показав річне свідоцтво, де рівненьким рядочком стояли лише дуже добрі оцінки, тато дозволив йому взяти дрібнокаліброву рушницю.

— Іди, — сказав лагідно батько, — може якого горобця в саду зляка'єш. — Проте старшому синові доручив наглядати за ним, хоч здалеку.

І Гриць, схопивши новеньку рушницю, ніби на крилах, полетів у садок. А день був соняш-ний і гарний.

Ліворуч, у долині, за вербами, хлюпосталась річка, а ген далеченько за садком, починався й тягся аж до обрію, мов хмара, ліс.

Розповідають, що в ньому трапляються дикі кози та інші звірі. Налітаючи з лісу, часто над хутором кружляють великі шуліки, а іноді навіть і орли.

Казав дідусь, що стереже поблизу баштан, —пригадав Гриць, що двічі стріляв на здоровенного шуліку, коли той курку схопив, і не влучив.

І, йдучи садком, хлопчина мріяв про диких кіз, про вовків. У садку в цей час ходила індичка з індичатами, які, ганяючись, ловили комах.

Наш юний мисливець помітив, як індичка, піднявши голову вг0ру і повернуши її набік, щось побачила і киркнула. Індичата, мов по команді, сипнули в різні боки і поховались у траві.

Гриць і собі глянув угору, знаючи, що це означає якусь небезпеку — кібець абощо.

Але нічого не помітив. Пішовши в холодок під дерево, він знову став придивлятися. Справді, далеко вгорі літав шуліка. Гриць навіть подумав: " І як та індичка могла помітити?"

А хижак тим часом кружляв і поволі знижувався над_ річкою. Хозаючись попід деревами, хлопець і собі став^ поспішати до річки.

Він знав, що на річці є качки і той може напасти. А птах, кружляючи, спускався все нижче і нижче. Раптом він стрілою полетів униз. Було чути, як закричали качки там, де за кущами верболозу зник напасник. Гриць з усіх сил кинувся туди. Він уже добігав до верболозу, як схопився шуліка і швидко почав підійматися вгору, щось тримаючи в пазурях.

Хлопчик тремтів від хвилювання: влучить чи ні?

Вибравши зручний момент, він прицілився і вистрелив. Звук був слабий, але хижак здригнувся весь, мов з переляку, частіше замахав крилами, потім ніби зупинився, гойднувся і почав падати, все ще махаючи крилами.

Хлопчик стояв і не вірив своїм очам: хижий птах справді падав. Гриць рушив з місця лише тоді, коли побачив, що, падаючи, хижак випустив щось з пазурів, і воно, впавши додолу, закрутилось на місці. Підбігши ближче, наш мисливець був вражений несподіванкою: це був тхір! Він ще плазував, ошкиряв зуби і люто сичав. Кількома ударами хлопець покінчив з тхором і кинувся до шуліки, який бив крилами об землю і намагався втекти. Він був поранений у крило і не міг летіти.

За кілька хвилин з нечуваною радістю Гриць наближався до хати, несучи тхора і здоровенного хижого птаха.

Лише прийшовши додому, хлопець догадався, що то тхір підкрадався на березі до качок, і не схопивши їх, бо вони, побачивши шуліку, ринули у воду, сам потрапив шуліці в пазурі.

Ця Грицева перемога швидко облетіла весь хутір. Про ньго говорили і старі і малі. До нього приходило багато дітей, щоб подивитися на справжнього лютого шуліку.

КУРІНЬ

Опустіли поля,

Завмирають лани,

Тільки вітер гуля,

Наліта з далини.

Ще недавно баштан

Кавунами ряснів,

А тепер лиш літа

Чорна зграя круків.

І старенький курінь

Похилився тепер,

Мов чекає когось,

Щоб підвів та підпер.

Був там сторож

Назар, Із ціпочком дідусь,

Та, прощавшись, сказав: —

На те літо вернусь . . .

Опустіли поля,

Позавмерли лани,

Тільки вітер гуля

Даліта з далини.